C/2024/6878

28.11.2024.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums

Taisnīga pārkārtošanās ilgtspējīgas nākotnes nodrošināšanai ES agropārtikas sistēmām

(pašiniciatīvas atzinums)

(C/2024/6878)

Ziņotāja: **Kerli ATS**

Līdzziņotājs: **Florian MARIN**

Padomnieks(-ce)	Tomaso FERRANDO (ziņotājai)
Pilnsapulces lēmums	18.1.2024.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	3.9.2024.
Pieņemts plenārsesijā	19.9.2024.
Plenārsesija Nr.	590
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	136/0/9

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka, īstenojot taisnīgu pārkārtošanos agropārtikas sistēmās, ir saskaņoti jāpievēršas sociālajiem, vidiskajiem un ekonomiskajiem aspektiem, izmantojot holistisku, koordinētu un integrētu pieeju. Taisnīgas pārkārtošanās pamatā vajadzētu būt tādiem principiem kā sadales taisnīgums, atzīšana, līdzdalība, vidiskie un klimatiskie mērķi, cilvēktiesības un "nevienu neatstāt novārtā".

1.2. EESK uzskata, ka ir vajadzīga integrēta publiskā politika, lai nodrošinātu, ka taisnīgas pārkārtošanās centrā ir visas ieinteresētās personas, tostarp mazie lauksaimnieki, zvejnieki un pārtikas nozarē strādājošie. Ilgtspējīgu pārtikas sistēmu attīstībā ir jāvadās pēc sociālā un ekoloģiskā taisnīguma principiem, nodrošinot izmaksu, resursu un ieguvumu taisnīgu sadali un atbalstot tiesības uz pārtiku un uzturu.

1.3. EESK ierosina līdzdalīgu taisnīgumu integrēt visos agropārtikas sistēmu taisnīgas pārkārtošanās aspektos. Šādai integrācijai būtu jānodrošina līdzsvaroti informēšanas un apspriešanās procesi, kuros ņemta vērā neaizsargāto dalībnieku reālā situācija visās agropārtikas produktu ķēdēs. Tajā būtu arī jāuzsver informācijas pieejamība, pārredzamība, izglītība, pārkvalifikācija un prasmju pilnveide un jātiecas veidot visu ieinteresēto personu spējas visos pārtikas sistēmu līmeņos.

1.4. EESK aicina panākt, ka taisnīga pārkārtošanās aptver visu darba ņēmēju tiesību aizsardzību, ievērošanu un īstenošanu, tostarp stiprinot un atbalstot sociālo nosacījumu mehānismus, piemēram, mehānismu, kas iekļauts kopējā lauksaimniecības politikā (KLP), kā arī nodrošinot, ka lauksaimnieki gūst iztikas ienākumus, lai viņi varētu nodrošināt iztikas līdzekļus arī saviem darbiniekiem.

1.5. Lai risinātu steidzamo vajadzību pēc ES pārtikas sistēmu strukturālas pārveides, EESK iesaka

— pieņemt tādu sistēmisku pieeju ES pārtikas sistēmu tiesību aktiem un pārvaldībai, kas neaprobežojas ar lauksaimniecisko ražošanu un ievēro turpmāk izklāstītos tiesiskuma principus;

— strādāt pie tā, lai visā Eiropas Savienībā, kā arī trešo valstu pārtikas ķēdēs, kas apgādā ES, ieviestu iztikas ienākumus un iztikas minimumu, un saskaņoti ar dalībvalstu valsts un subnacionālajām iestādēm veicināt finansiāla atbalsta veidus un cenu stabilizāciju, kas iedzīvotājiem un patērētājiem garantē pārtikas pieejamību un tiesības uz pārtiku;

— īstenot tādu politiku, kas atvieglo jaunās paaudzes lauksaimnieku un mazo ražotāju piekļuvi zemei, novērst zemes koncentrāciju, veicinot taisnīgu zemes sadali, un saskaņot zemes politiku ar *FAO* Brīvprātīgajām pamatnostādnēm par zemes īpašumtiesībām ([1]);

— novērst nevienlīdzību kopējā lauksaimniecības politikā, kas ir būtiski taisnīgas pārkārtošanās nodrošināšanai, gādājot, ka visas dalībvalstis saņem taisnīgu atbalstu, lai ES lauksaimniecības nozarē nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus;

— ieviest noteikumus, lai ierobežotu spekulāciju un finansializāciju pārtikas sistēmās, veicināt pārredzamību pārtikas preču tirgos un izveidot finanšu instrumentus, kas atbalsta ilgtspējīgu praksi visās pārtikas sistēmās;

— ieguldīt pētniecībā un izstrādē ilgtspējīgas prakses un tehnoloģiju jomā, vienlaikus atzīstot ietekmi uz ilgstošu ražošanas, izplatīšanas un patēriņa veidu izplatīšanu un atzīšanu, veicinot inovāciju praksē un nodrošinot apmācību un resursus lauksaimniekiem, pārtikas nozares uzņēmējiem un pārtikas nozares darba ņēmējiem, lai atbalstītu ilgtspējīgas prakses ieviešanu;

— pieņemt vērienīgākus un obligātus standartus ilgtspējīgam un taisnīgam pārtikas iepirkumam un izmantot ES publiskos iepirkumus un pārtikas programmas kā instrumentus, lai atbalstītu taisnīgu pāreju uz sociāli, ekonomiski un vidiski ilgtspējīgām pārtikas sistēmām;

— atzīt reproduktīvā un aprūpes darba nozīmi visā pārtikas sistēmā un sieviešu un jauniešu centrālo lomu pašreizējās un turpmākajās agropārtikas sistēmās;

— atbalstīt tādu lauksaimniecības praksi, kas veicina biodaudzveidību un dabas resursu saglabāšanu, un īstenot politiku, kas sekmē ekosistēmu pakalpojumu integrēšanu agropārtikas sistēmās;

— izveidot gan Taisnīgas pārkārtošanās fondu agropārtikas jomā, lai atbalstītu mazos un vidējos agropārtikas uzņēmumus, gan Taisnīgas pārtikas pārkārtošanas novērošanas centru kā daļu no priekšlikuma izveidot Taisnīgas pārkārtošanās novērošanas centru ([2]);

— taisnīgā ES agropārtikas sistēmu pārkārtošanā integrēt globālu perspektīvu, kas vietējo, reģionālo, starptautisko un globālo pārvaldības iesaisti saskaņo ar cilvēktiesību, vidiskajiem un klimatiskajiem mērķiem, kā arī taisnīguma un ilgtspējas principiem globālajās pārtikas sistēmās;

— izstrādāt sabiedrības informēšanas kampaņas, lai veicinātu vietējas, veselīgas un ilgtspējīgi ražotas pārtikas patēriņu, un skolās īstenot izglītības programmas, lai bērniem mācītu par ilgtspējīgu pārtikas sistēmu un veselīgu ēšanas paradumu nozīmi.

([1]) https://www.fao.org/tenure/voluntary-guidelines/en/.

([2]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES taisnīgas pārkārtošanās politikas satvara pilnveide: kādi pasākumi ir vajadzīgi?" (OV C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj).

2. **ES agropārtikas sistēmu holistiskas un taisnīgas pārkārtošanās nepieciešamība**

2.1. ES pārtikas sistēmas atrodas galveno problēmu krustcelēs, ar kurām šis reģions saskaras: ražošanas modeļu un ģeogrāfijas pārmaiņu izraisīts darbvietu zudums, ģimeņu nonākšana nabadzībā, hiperinflācija, publisko izdevumu novirzīšana ([3]) no sociālajiem pakalpojumiem uz militārajiem un aizsardzības izdevumiem ([4]), nepārnēsājamu slimību pieaugums, kas saistīts ar zemākām neveselīga uztura izmaksām ([5]), klimata pārmaiņas un ekstrēmu laikapstākļu notikumi, pāreja uz mazoglekļa ekonomiku ([6]) un biodaudzveidības zudums ir tikai dažas no sociālajām, vidiskajām un ekonomiskajām problēmām, kas skar pārtikas sistēmas un kas dažos gadījumos ir tieši saistītas ar veidu, kādā tās darbojas un ir strukturētas.

2.2. ES pārtikas piegādes ķēde ir apliecinājusi ievērojamu noturību, saglabājot piekļuvi pārtikai visā reģionā pat tādos sarežģītos apstākļos kā Covid-19 pandēmija, preču un enerģijas cenu krīze, ģeopolitiskā spriedze un klimata krīzes, tomēr šie notikumi ir izcēluši arī būtisku neaizsargātību.

2.3. EESK atzinīgi vērtē pašreizējos centienus pārtikas sistēmu aspektus iekļaut gan Eiropas, gan pasaules mēroga diskusijās, uzsverot visaptverošas pieejas nozīmi attiecībā uz cilvēkiem, dzīvniekiem un ekosistēmām. Tomēr EESK atzīmē to, ka ir apturēts likumdošanas process, kas ir saistīts ar Pamatlikumu par ilgtspējīgām pārtikas sistēmām ([7]), un aicina nākamo Komisiju atsākt debates saskaņā ar šajā atzinumā aplūkotajiem principiem.

2.4. Turklāt EESK atzīst, ka ir steidzami un strukturāli jāpārveido ES lauksaimniecības un pārtikas sistēmas vairāk, nekā tas tiek darīts pašlaik, un jānodrošina saskaņotība ar starptautiskajām un Eiropas saistībām vides, klimata un sociālā līguma jomā. EESK ierosina likt pamatus tādām ES agropārtikas sistēmām, kas darbojas planētas un sociālo iespēju robežās ([8]) un spēj nodrošināt ieguvumus cilvēkiem, planētai un nākamajām paaudzēm.

2.5. EESK atzīst, ka pārtikas ķēdēs iesaistītie lauksaimnieki, zvejnieki, pārtikas nozarē strādājošie un MVU ir ES pārtikas sistēmu mugurkauls un ka viņi bieži nonāk problemātiskā situācijā, ko rada viņu sektoros pieaugošā nevienlīdzība ([9]), publiskās politikas regresīva ietekme, kas visvairāk skar mazākus tirgus dalībniekus, kā arī zemāku cenu un globālās konkurences dēļ, kas ir palielinājusi nestabilitāti, bailes un dusmas. Lauksaimniecības nozarē tas ir izraisījis garīgās veselības problēmu pieaugumu dažādos ES lauku reģionos, un vairākos pētījumos uzsvērts, ka ir steidzami vajadzīgs visaptverošs psihoemocionālās veselības atbalsts ([10]).

2.6. Tāpēc taisnīgas pārkārtošanās pamatā vajadzētu būt visu darba ņēmēju tiesību aizsardzībai, ievērošanai un īstenošanai. Tas ietver tādu sociālo nosacījumu mehānismu stiprināšanu un uzlabošanu, kāds ir iekļauts, piemēram, KLP, kā arī atbalstu tā īstenošanai dalībvalstīs. Turklāt ir ļoti svarīgi, lai lauksaimnieki par saviem produktiem saņemtu pienācīgas samaksu, kas savukārt viņiem ļautu saviem darbiniekiem maksāt pienācīgu algu. Arī migrācijas politika un noteikumi jāizstrādā tā, lai nepieļautu, ka noziedzīgas organizācijas ekspluatē cilvēkus, un lai nodrošinātu, ka ražotāji nesamazina ražošanas izmaksas uz darba ņēmēju tiesību rēķina ([11]).

([3]) https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eurogroup-says-new-fiscal-rules-will-require-public-spending-cuts/.
([4]) https://eda.europa.eu/news-and-events/news/2023/11/30/record-high-european-defence-spending-boosted-by-procurement-of-new-equipment.
([5]) *Orhan R., Paric M., and Czabanowska K., Lessons Learnt from the EU Response to NCDs: A Content Analysis on Building Resilient Post-COVID Health Systems*. Healthcare (Basel) 2021.
([6]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums – Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Rūpēs par nākotni: Eiropas 2040. gada klimata mērķrādītājs un ceļš uz klimatneitralitāti 2050. gadā, veidojot ilgtspējīgu, taisnīgu un pārticīgu sabiedrību (COM(2024) 63 final) (OV C, C/2024/4667, 9.8.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4667/oj).
([7]) https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/spotlight-JD%2023-24/file-sustainable-eu-food-system.
([8]) *Raworth, R., Doughnut Economics.*
([9]) *Piketty, T., Les paysans apparaissent comme la plus inégale des professions en France actuellement, Le Monde.*
([10]) ES KLP tīkls, tematiskā grupa lauksaimnieku un lauksaimnieku kopienu garīgās veselības atbalstam.
([11]) *Human suffering in Italy's Agricultural Value Chain 3–4, 2018.*

2.7. Turklāt EESK atzīst, ka ilgtspējīgas nākotnes redzējumā ir sistemātiski jāaptver visu mūsu pārtikas sistēmu kopums veidā, kādā tās ir strukturētas sociālajā, vides un ekonomikas jomā, kā arī to ietekme. Tāpēc integrētai publiskajai politikai un starpnozaru intervences pasākumiem būtu jānodrošina, ka lauksaimnieki, zvejnieki, pārtikas nozarē strādājošie un MVU ir uzmanības centrā, taču viņi vienmēr būtu jāiekļauj plašākās pārtikas sistēmās, kurās viņi ir piederīgi, kopā ar citiem komerciālajiem dalībniekiem, patērētājiem, dzīvniekiem un ekoloģiskajiem procesiem.

2.8. EESK uzskata, ka svarīgi ir noteikt skaidrus pamatprincipus, kas var palīdzēt visiem pārtikas sistēmu dalībniekiem, politikas veidotājiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām veidot ilgtspējīgu nākotni ES agropārtikas sistēmām. EESK atzīst, ka ir svarīgi īstenot īpašu taisnīgas pārkārtošanās ceļu ES agropārtikas sistēmām, kura pamatā ir sociālā un ekoloģiskā taisnīguma principi un kurā atspoguļoti starptautiskajās cilvēktiesībās un ES Pamattiesību hartā nostiprinātie jēdzieni un pienākumi ([12]).

2.9. Attiecībā uz taisnīgas pārkārtošanās ceļu ir nepieciešams, lai politikas veidotāji sociālos un vidiskos aspektus risinātu kontekstuāli un lai tie pieņemtu saskaņotu politiku visās politikas jomās un risinātu strukturālus jautājumus, kas var kavēt ilgtspējīgu pārtikas sistēmu konsolidāciju.

2.10. EESK uzskata, ka holistiskai, koordinētai un integrētai politikas pieejai, kas vērsta uz ES agropārtikas sistēmu taisnīgu pārkārtošanos, būtu jābalstās uz tādiem principiem kā izplatīšana, atzīšana, līdzdalība, vidiskie un klimatiskie mērķi, kosmopolītiskais taisnīgums, demogrāfiskās problēmas (piemēram, sabiedrības novecošana un darbinieku trūkums), saskaņotība un cilvēktiesības, it īpaši tiesības uz pārtiku un uzturu.

3. **Sadales taisnīgums**

3.1. EESK uzskata, ka sadales taisnīguma principa piemērošana agropārtikas nozares pārkārtošanā nozīmē tādas publiskās politikas un pasākumu ieviešanu, kas novērš pašreizējo un turpmāko nevienlīdzību un nelīdztiesību pārtikas sistēmās, vienlaikus stiprinot darba tiesības, garantējot veselīgu un pieejamu uzturu visiem, palielinot uzņēmēju inovāciju un konkurētspēju un veicinot dzīvnieku labturību. Šā principa pamatā ir atziņa, ka pārkārtošanās neizbēgami prasīs resursus, taču tie būtu jāiegūst, īstenojot progresīvos pasākumus, un ka izmaksas un ieguvumi, kas izriet no turpmākās politikas un politiskiem lēmumiem, būtu jāsadala taisnīgi.

3.2. EESK atzīst, ka ir svarīgi, lai dalībvalstis ES vadībā īstenotu atbilstošu politiku, kas var novērst zemes koncentrācijas pastiprināšanos ([13]) un nodrošināt zemes pieejamību jaunām lauksaimnieku un mazo ražotāju paaudzēm. EESK atbalsta Eiropas Parlamentu, kas savā 2017. gada pašiniciatīvas ziņojumā apstiprināja pamattiesības piekļūt zemei un iestājās par Eiropas zemes politikas saskaņošanu ar Brīvprātīgajām pamatnostādnēm par zemes īpašumtiesību atbildīgu pārvaldību, kā norādījusi Pasaules pārtikas nodrošinājuma komiteja.

3.3. Valsts atbalstam ir jāiet roku rokā ar atziņu par to, ka resursi ES pārtikas sistēmās ir pieejami, bet tie ir nevienmērīgi un nevienlīdzīgi sadalīti. No lauka līdz galdam daudznacionālu pārtikas korporāciju un globālās finanšu nozares īstenotā kontrole un finanšu ieguve ([14]) būtiski ietekmē piegādes ķēdes, novirzot ievērojamu peļņu no primārajiem ražotājiem un darba ņēmējiem visā ķēdē un veicinot tādas pārtikas sistēmas, kurās prioritāte ir finansiālajai atdevei, nevis planētas un cilvēku iespēju robežu ievērošanai. Tas mazajiem un vidējiem lauksaimniekiem un pārtikas nozares darbiniekiem atstāj minimālus ienākumus, kā arī ietekmē cenas un saasina jautājumu par pārtikas pieejamību, it īpaši to cilvēku vidū, kuri ir ES pārtikas sistēmu pīlāri ([15]).

([12]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES taisnīgas pārkārtošanās politikas satvara pilnveide: kādi pasākumi ir vajadzīgi?" (OV C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj); Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pāreja uz ilgtspējīgāku Eiropas nākotni – stratēģija 2050. gadam" (OV C 81, 2.3.2018., 44. lpp.) un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Nevienu neatstāt novārtā, īstenojot Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam" (OV C 47, 11.2.2020., 30. lpp.).

([13]) Saskaņā ar *Eurostat* datiem zemes koncentrācija Eiropas Savienībā mainās, jo "saimniecību skaits Eiropas Savienībā salīdzinoši īsā laikposmā no 2005. līdz 2020. gadam samazinājās par aptuveni 37 %. Tas atbilda 5,3 miljonu saimniecību zudumam dalībvalstīs, no kurām lielākā daļa (aptuveni 87 %) bija mazas saimniecības, kuru platība ir mazāka par 5 ha."

([14]) Pārtikas nozarē saražotās vērtības privatizācija.

([15]) Taisnīgas pārkārtošanās ietvaros būtu jānodrošina lielāka pārredzamība un informētība par ES pārtikas sistēmu struktūru. ESAO 2021. gada dokumentā "Koncentrācija un tirgus ietekme pārtikas ķēdē" izmantots Eiropas Komisijas 2014. gada pētījums "Negodīgas tirdzniecības prakses novēršana pārtikas piegādes ķēdē starp uzņēmumiem", COM(2014) 472 final.

3.4. EESK aicina ES iestādes un dalībvalstis izmantot sadales taisnīguma principus, lai pirmām kārtām pievērstos spekulācijai un finansializācijai kā galvenajiem veidiem, kā no pārtikas sistēmām tiek iegūti resursi, kaitējot patērētājiem, ražotājiem, darba ņēmējiem un vidiskajai ilgtspējai ([16]). Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm būtu jārod risinājums spekulatīvai praksei attiecībā uz pārtikas precēm un citiem finanšu un ieguldījumu prakses veidiem, ko īsteno ES dalībnieki un kas nav saskaņoti ar ES principiem, cilvēktiesībām un ES un tās dalībvalstu starptautiskajām saistībām. Turklāt Eiropas Savienībai būtu jāstiprina un jāveicina tiešas tirgus piekļuves iniciatīvas, piemēram, atbalsts lauksaimniecības kooperatīviem un tiešai pārdošanai patērētājiem, lai palīdzētu lauksaimniekiem gūt iztikas ienākumus ([17]) un samazinātu starpniecības izmaksas.

3.5. EESK uzskata, ka nevienlīdzības novēršanai kopējā lauksaimniecības politikā ir izšķiroša nozīme, lai nodrošinātu taisnīgu pārkārtošanos. Ir svarīgi gādāt, ka visas dalībvalstis saņem taisnīgu atbalstu, lai panāktu vienlīdzīgus konkurences apstākļus ES lauksaimniecības nozarē.

3.6. Jāpievērš uzmanība augstajam koncentrācijas līmenim ES pārtikas sistēmās, kā rezultātā rodas nevienmērīgas iespējas aizstāvēt savas intereses un nevienlīdzīgs resursu sadalījums. Pastāv risks, ka politiskie lēmumi, piemēram, jaunās pamatnostādnes par horizontālajiem nolīgumiem, var veicināt koordināciju starp oligopoliem uzņēmumiem, nevis risināt pašreizējās koncentrācijas problēmas. Koncentrācijai lauksaimnieciskās ražošanas resursu, genomikas materiāla, zemes, pārstrādes un sadales līmenī vajadzētu būt Eiropas Komisijas prioritātei.

3.7. Piemēram, pasaules mēslošanas līdzekļu tirgū 200 miljardu ASV dolāru vērtībā dominē daži uzņēmumi, kuri kontrolē vairāk nekā 30 % slāpekļa mēslošanas līdzekļu ražošanas. To tirgus vara ļauj tiem ietekmēt cenas un palielināt peļņu, novirzot pieaugošās izmaksas uz patērētājiem. Ārpus Eiropas G20 valstis 2021. un 2022. gadā mēslošanas līdzekļu importam iztērēja par 21,8 miljardiem USD vairāk nekā 2020. gadā, savukārt vadošo mēslošanas līdzekļu uzņēmumu peļņa šajā pašā laikposmā tiek lēsta gandrīz 84 miljardu ASV dolāru apmērā ([18]). Šis scenārijs, tāpat kā koncentrācija sēklu un lauksaimniecības tehnoloģiju līmenī, akcentē steidzamo nepieciešamību pēc ES publiskās politikas, lai palīdzētu samazināt lauksaimnieku atkarību no šiem resursiem un sniegtu pienācīgu publisko finansiālo atbalstu pārejai uz ilgtspējīgākiem ražošanas veidiem ([19]).

ES iestādes jau sen ir atzinušas, ka varas koncentrācijai starp lauku saimniecību un galdu ir sava loma pārtikas sistēmās saražotās ekonomiskās vērtības nevienlīdzīgā sadalē un primāro ražotāju marginalizācijā ([20]). Eiropas Komisija norāda, ka "ja vairāk nekā 95 % pārtikas rūpniecības un mazumtirdzniecības nozares dalībnieku ir mikrouzņēmumi vai mazie uzņēmumi, tad tirgū dominē neliels skaits lielu uzņēmumu, kas darbojas kā pircēji" ([21]). Eiropas Komisijas Kopīgā pētniecības centra 2021. gada detalizētākā pētījumā par tirgus varu pārtikas rūpniecībā atsevišķās dalībvalstīs ([22]) ir uzsvērts saspīlējums starp to, ka "mazāki uzņēmumi dominē ražošanas, vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozarēs, ņemot vērā to īpatsvaru kopējā uzņēmumu skaitā", bet "lielie uzņēmumi dominē katrā no šīm trim nozarēm, ņemot vērā to īpatsvaru kopējā apgrozījumā" ([23]). Saskaņā ar ES dokumentiem un EESK sniegtajiem datiem šķiet, ka ražošanas un vairumtirdzniecības nozarēm ir jāpievērš īpaša uzmanība, ņemot vērā to koncentrācijas līmeni. Tas var ietekmēt gan visu pārtikas ķēdi, gan ieņēmumu un iespēju sadali, jo uzņēmumi, kas ļaunprātīgi izmanto savu dominējošo stāvokli tirgū, var ietekmēt ne tikai tirgoto preču cenu un daudzumu, bet arī dažādus līguma noteikumu aspektus, kas reglamentē to attiecības.

([16]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pārtikas cenu krīze: spekulācijas loma un konkrēti priekšlikumi rīcībai Ukrainā notiekošā kara apstākļos" (OV C 100, 16.3.2023., 51. lpp.).

([17]) https://www.weforum.org/agenda/2024/04/ilo-living-wage-explained/.

([18]) Lauksaimniecības un tirdzniecības politikas institūts, Mēslošanas līdzekļu krīzes izmaksas G20 valstīs: vairāk nekā 22 miljardi ASV dolāru. Mēslošanas līdzekļu uzņēmumi plāno iegūt 84 miljardus ASV dolāru peļņas izteiksmē.

([19]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pārtikas nodrošinājums un ilgtspējīgas pārtikas sistēmas" (OV C 194, 12.5.2022., 72. lpp.).

([20]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pārtikas nodrošinājums un ilgtspējīgas pārtikas sistēmas" (OV C 194, 12.5.2022., 72. lpp.).

([21]) ES Komisija, Komisija sniedz ziņojumu par to, kā tiek īstenoti ES noteikumi pret negodīgu komercpraksi pārtikas piegādes ķēdē, 2024. gada 23. aprīlis, https://agriculture.ec.europa.eu/news/commission-delivers-report-implementation-eu-rules-against-unfair-trading-practices-food-supply-2024-04-23_en.

([22]) *Kjersti Nes, Liesbeth Colen and Pavel Ciaian, Market Power in Food Industry in Selected Member States, European Union: JRC*, 2021.

([23]) *Kjersti Nes, Liesbeth Colen and Pavel Ciaian, Market Power in Food Industry in Selected Member States, European Union: JRC*, 2021.

3.8. Sadales taisnīgums nozīmētu, ka pārkārtošanās izmaksas sedz tie, kuri ir guvuši vislielāko labumu un kuriem ir visvairāk resursu. Tāpat kā enerģētikas nozarē, taisnīga pārtikas pārkārtošanās agropārtikas sistēmās būtu jāatbalsta ar publiska fonda palīdzību; tomēr tas būtu jāfinansē no nodokļiem, kas iekasēti no pārtikas tirdzniecībā gūtas papildu peļņas, spekulatīvām praksēm un kompensācijām par sociālām un vidiskām eksternalitātēm ([24]). Tam vajadzētu būt vērstam uz mazajiem un vidējiem lauksaimniekiem, veicinot ražošanas un izplatīšanas jaudu, uz lauksaimniekiem balstītu zināšanu un inovācijas apmaiņu, atbalstot pienācīgus un cilvēka cienīgus darba apstākļus, kā arī sociālo aizsardzību un sasniedzot ES mērķus vides un klimata jomā.

3.9. Par vienu no galvenajiem taisnīgas pārkārtošanās mērķiem ir jāizvirza pārmērīgas koncentrācijas un varas nelīdzsvarotību novēršana. ES un valstu iestādes to var panākt, pastiprinot veidu, kādā dalībvalstis īsteno Negodīgas tirdzniecības prakses (NTP) direktīvu, veicinot likumdošanas paraugprakses izplatīšanu dalībvalstīs ([25]), ar konkurences tiesību prakses palīdzību risinot jautājumus, kas saistīti ar augstāku spēju aizstāvēt savas intereses ([26]), un pielāgojot ES un valstu publiskā iepirkuma noteikumus. Publiskais iepirkums būtu jāizmanto kā politikas instruments, lai sasniegtu vairākus vidiskos, veselības un sociālekonomiskos mērķus ([27]), kas atbilst taisnīgas pārkārtošanās un ilgtspējīgu pārtikas sistēmu izveides principiem. Sadales taisnīguma kontekstā īpaša uzmanība būtu jāpievērš publiskā iepirkuma izmantošanai, lai atvieglotu piekļuvi mazākiem ražotājiem un tiem ražotājiem, kuri pieņem visaugstākos standartus attiecībā uz ekoloģisko, darba un dzīvnieku labturības praksi.

3.10. Sadales taisnīguma labad būtu arī nepieciešams, ka publiskā pārvalde kļūst par aktīvu vietējo pārtikas sistēmu dalībnieci, lai garantētu, ka publiskās ēdnīcas nodrošina veselīgas, uzturvielām bagātas, kultūras ziņā piemērotas un bezatkritumu maltītes, un lai nodrošinātu, ka šie pakalpojumi, it īpaši attiecībā uz publisko skolu ēdnīcām, ir vispārēji pieejami un pienācīgi finansēti. EESK aicina ES paātrināt vērienīgāku un obligātu standartu pieņemšanu ilgtspējīgam un taisnīgam pārtikas iepirkumam, kā tas ir ticis apspriests, gatavojot Pamatlikumu par ilgtspējīgām pārtikas sistēmām. Komiteja arī uzsver, ka publiskās skolu ēdnīcas darbojas tiesību uz izglītību, tiesību uz pārtiku un taisnīgas pārkārtošanās uz ilgtspējīgām pārtikas sistēmām krustpunktā ([28]). Šā iemesla dēļ tās būtu jānosaka par prioritāti visām dalībvalstīm un jāatbalsta Eiropas Savienībai, intensificējot un paplašinot pašreizējo augļu, dārzeņu un piena programmu, kurai pašai vajadzētu būt saskaņā ar taisnīguma principiem.

3.11. EESK atzīst, ka jebkurā diskusijā par taisnīgu pārkārtošanos pārtikas jomā ir jāatzīst sarežģītā savstarpējā atkarība starp cilvēku labbūtību un dzīvnieku labturību pārtikas sistēmā, jāpieņem pieeja "Viena veselība" ([29]) un visaptveroši jāņem vērā dzīvnieku labturība. Tāpēc mēs aicinām stiprināt pašreizējo tiesisko regulējumu, lai uzlabotu dzīvnieku labturības standartus, ievērotu ētikas principus un sauktu pie atbildības tos, kuri tos neievēro. Turklāt svarīgi ir ņemt vērā lauksaimnieku skatījumu un pieredzi, jo reālajā dzīvē tieši viņiem ir būtiska loma dzīvnieku labturības saglabāšanā ([30]).

3.12. Sadales taisnīgumam būtu arī jāvirza tehnoloģiskās inovācijas ieviešana un veicināšana visos mūsu pārtikas sistēmu līmeņos. EESK aicina ES iestādes un dalībvalstis vērtēt inovācijas ieviešanu, izmantojot taisnīgas pārkārtošanās un piesardzības principus, lai garantētu, ka tie nepalielina pastāvošo nevienlīdzību, koncentrāciju un vērtību un iespēju nevienmērīgu sadalījumu, un nodrošinātu, ka tie nevienu neatstāj novārtā.

([24]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pārtikas cenu krīze: spekulācijas loma un konkrēti priekšlikumi rīcībai Ukrainā notiekošā kara apstākļos" (OV C 100, 16.3.2023., 51. lpp.).

([25]) Eiropas Komisija, "Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma īstenošana ar mērķi stiprināt lauksaimnieku un tirgus dalībnieku stāvokli lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdē. Pašreizējais stāvoklis", SWD 2004 (106).

([26]) *Lianos I. and Lombardi C., Superior Bargaining Power and the Global Food Value Chain: The Wuthering Heights of Holistic Competition Law?, CLES Research Paper Series*, ISBN 978-1-910801-08-6.

([27]) *M. Stein, M. Mariani, R. Caranta* un *Y. Polychronakis, Sustainable Food Procurement, Routledge,* 2024. gads.

([28]) *T. Ferrando, From Marginalization to integration: universal, free and sustainable meals in Italian school canteens as an expression of the right to education and the right to food.*

([29]) *FAO* (2020. gads), "Viena veselība".

([30]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums – Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par dzīvnieku aizsardzību pārvadāšanas un saistīto darbību laikā un ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1255/97 un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1/2005 (COM(2023) 770 final – 2023/0448 (COD)) (OV C, C/2024/4670, 9.8.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4670/oj).

4. **Atzīšana un līdzdalīgs taisnīgums**

4.1. EESK atzīst ES pārtikas sistēmu sarežģītību, uzsverot, ka ir vajadzīgi iekļaujoši un taisnīgi lēmumu pieņemšanas procesi, kas pārtikas sistēmas veidošanā iesaista visas ieinteresētās personas: lauksaimniekus, patērētājus, politikas veidotājus un pārtikas nozari pārstāvošās organizācijas. EESK atzīst, ka pastāv vairāk nekā tikai viena ES pārtikas sistēma, lai gan rūpnieciskā pārtikas sistēma aizvien vairāk palielina savu klātbūtni. Tomēr Eiropas Savienībai joprojām ir raksturīgi dažādi agropārtikas sistēmu organizēšanas veidi, un EESK jau ir aicinājusi vēl vairāk dažādot ES pārtikas sistēmas visos aspektos ([31]). Piemēram, pastāv pārtikas sistēmas, kas ir strukturētas, pamatojoties uz sadarbību un solidaritāti, un kas veicina sociāli un ekoloģiski taisnīgu mērķu sasniegšanu, vienlaikus garantējot taisnīgu atlīdzību visiem pārtikas ķēdē iesaistītajiem cilvēkiem.

4.2. EESK uzsver, ka ir vairāk jāatzīst un jānovērtē veselīgi vietējie produkti, veidojot uzticēšanos un identitāti, kas ir būtiska kultūras mantojumam, un jāstiprina ražotāju un patērētāju attiecības. Šajā ziņā publiskajām iestādēm būtu jāpievērš īpaša uzmanība un jāsniedz aktīvs atbalsts solidaritātes ekonomikas, labklājības sabiedrības, kopienas atbalstītas lauksaimniecības shēmu un gan darba ņēmēju, gan patērētāju kooperatīvu izpausmēm, lauku/pilsētu infrastruktūrai un lauku attīstības iniciatīvām, kas rada nodarbinātības iespējas un uzlabo dzīves līmeni ([32]). Lai nodrošinātu ilgtspējīgas un taisnīgas agropārtikas sistēmas, klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām ([33]) un lai panāktu nodrošinātību ar pārtiku visiem ([34]), ir svarīgi pieņemt tādus politikas satvarus, kas veicina un paplašina ilgtspējīgus lauksaimniecības veidus, piemēram, agroekoloģiju un bioloģisko lauksaimniecību.

4.3. EESK atzīst, ka dažādos vēlēšanu apgabalos ir atšķirīgi pamanāmības un varas līmeņi, tāpēc ir vajadzīgi proaktīvi pasākumi, lai novērstu šo plaisu, nosakot virzības ceļus, politiku un turpmākos pasākumus. EESK mudina ES iestādes un dalībvalstis vairāk ieklausīties to personu viedoklī, kuras bieži vien netiek uzklausītas, un ņemt vērā starppaaudžu aspektus un nākamo paaudžu tiesības. Svarīgākās ar to saistītās grupas ietver jauniešus, sievietes pārtikas sistēmās, sezonas un migrējošos darba ņēmējus, platformās un nestabilās darba attiecībās strādājošos, sievietes lauksaimnieces un neapmaksātā aprūpē un reproduktīvajā darbā iesaistītas personas. Turklāt vecāka gadagājuma cilvēki, migranti, cilvēki, kas atrodas nelabvēlīgos finanšu apstākļos, un jaunieši ir īpaši neaizsargāti pret pārtikas nabadzību un nedrošību, it īpaši ekonomikas krīžu laikā. Šie īpašie apstākļi ir jāņem vērā visaptverošā stratēģijā veselīgai nākotnei un sociāli un vidiski taisnīgām pārtikas sistēmām. Šajā stratēģijā būtu jāiekļauj atbilstošas izglītības programmas un vispārēji, papildinoši, veselīgi, sociāli taisnīgi un ilgtspējīgi skolu ēdnīcu pakalpojumi.

4.4. Lai paātrinātu agropārtikas sistēmu taisnīgu pārkārtošanos, izšķiroša nozīme ir zināšanu radīšanas, veidošanas un izplatīšanas paradigmas maiņai. Šajā pārejā par prioritāti būtu jānosaka tādu atvērtu un pieejamu zināšanu tīklu izveide, kas atbalsta ilgtspējīgu praksi un inovāciju visās pārtikas sistēmās, it īpaši sniedzot labumu agropārtikas sistēmas dalībniekiem. Ir jāpārskata pašreizējais intelektuālā īpašuma regulējums, it īpaši attiecībā uz sēklām un augiem, un gadījumiem, kad inovāciju finansē no publiskajiem līdzekļiem.

4.5. EESK atzinīgi vērtē daudzos aicinājumus ieviest un normalizēt jaunus biotehnoloģijas veidus, ģenētiski modificētus organismus un jaunus genomikas paņēmienus. Tomēr būtu jāapsver atzīšanas un līdzdalības principi, kā arī sadales taisnīgums, un būtu jāņem vērā, ka pastāv daudzi citi risinājumi, kurus mazie lauksaimnieki un kopienas ierosina ilgtspējīgai pārtikas ražošanai un kuri var tikt diskreditēti un atmesti, ja šie tehnoloģiskie risinājumi sevi apliecina kā "brīnumlīdzeklis" ES agropārtikas sistēmu nākotnei.

4.6. Attiecībā uz līdzdalīgu taisnīgumu EESK jau sen ir iestājusies par to, lai tiktu pieņemta visas sabiedrības iesaistes pieeja, tostarp paredzot līdzdalības instrumentu skaita palielināšanu, lai pilsoniskajai sabiedrībai nodrošinātu plašākas iespējas iesaistīties lēmumu pieņemšanā ilgtspējas jomā. Šo līdzdalību var panākt ar Eiropas Pārtikas politikas padomes starpniecību, ko EESK stingri atbalsta ([35]), un veicinot vietējo, reģionālo un valstu pārtikas politikas padomju izveidi, kurās pārstāvēta viedokļu daudzveidība un nodrošinātas īpašas platformas tiem, kuri tiek uzklausīti vismazāk.

([31]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pārtikas nodrošinājums un ilgtspējīgas pārtikas sistēmas" (OV C 194, 12.5.2022., 72. lpp.).

([32]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums "Ceļā uz visaptverošu stratēģiju ilgtspējīgai lauku un pilsētu attīstībai" (OV C 105, 4.3.2022., 49. lpp.) un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Enerģētikas un digitālā pārkārtošana lauku apvidos" (OV C 486, 21.12.2022., 59. lpp.).

([33]) *IPCC, Food Security, Special Report on Climate Change and Land, IPCC*, 2023.

([34]) *HLPE, Food Security and Nutrition.Building a Global Narrative Towards 2030, FAO*, Roma, 2020. gads.

([35]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pārtikas nodrošinājums un ilgtspējīgas pārtikas sistēmas" (OV C 194, 12.5.2022., 72. lpp.).

4.7. Līdzdalīgam taisnīgumam ir jāiet roku rokā ar regulējuma, politikas un uzraudzības telpu ieviešanu dažādās jomās, kas attiecas uz ES pārtikas sistēmām. ES pārtikas sistēmu taisnīgas pārkārtošanās novērošanas centrs ([36]), kas izstrādāts pēc pašreizējās Lauku novērotavas parauga ([37]), kā arī jauns Pārtikas ĢD ar transversālām kompetencēm būtu nozīmīgs solis šajā virzienā.

4.8. EESK atzinīgi vērtē Komisijas mēģinājumu uzsākt dialogu par lauksaimniecību, taču uzskata, ka šāda telpa būtu jāizmanto ne tikai lauksaimniecības jomā, bet arī lai izveidotu patiesu un efektīvu dialoga satvaru, kas garantētu līdzsvarotu informācijas un apspriešanās procesu, kurā ņemta vērā neaizsargāto dalībnieku realitāte agropārtikas produktu ķēdēs. Turklāt EESK uzsver, ka ir jākonsolidē sociālais dialogs un darba koplīguma slēgšanas sarunas, it īpaši stiprinot arodbiedrību lomu, lai tās varētu gan garantēt pārstāvību, gan nodrošināt pienācīgus darba apstākļus visiem darba ņēmējiem agropārtikas sistēmās.

4.9. Līdzdalīgajam taisnīgumam būtu vajadzīga informācijas pieejamība, pārredzamība un izglītība, it īpaši iedzīvotājiem un patērētājiem, publiskā un privātā sektora dalībnieku pārskatatbildība un spēju veidošana visos pārtikas sistēmu līmeņos un visām tās ieinteresētajām personām. Šajā sakarā EESK uzsver, ka ir svarīgi ieguldīt prasmju attīstībā, tostarp prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas iniciatīvās, kas ir būtiski darbaspēka attīstības elementi. Ir vajadzīgs jauns vēstījums, lai palielinātu sabiedrības atbalstu pārveides procesam, vienlaikus nodrošinot sociālo paredzamību un sociālo aizsardzību agropārtikas nozares lauksaimniekiem un darba ņēmējiem. Būtu jāpieliek ievērojamas pūles, lai garantētu, ka iedzīvotājiem ir piekļuve tādai pārtikas videi, kurā ir zināma, pieejama un piekļūstama, ilgtspējīga un taisnīga pārtikas izvēle; lai to panāktu, ir vajadzīgas rīcībpolitikas, kas sniedzas tālāk par iepakojuma priekšpuses un aizmugures marķējumu, kā arī jānodrošina atbilstošas izglītības programmas un finansiālās spējas.

5. **Kosmopolītiskais taisnīgums, saskaņotība un cilvēktiesības**

5.1. ES ir viena no lielākajām agropārtikas produktu importētājām un viena no lielākajām eksportētājām. Kosmopolītiskais taisnīgums prasa, lai ES īstenotu tādu pārkārtošanos, kas domāta ne tikai Eiropas Savienībai, bet arī visām citām valstīm un partneriem, kurus ietekmēs Eiropas Savienības un tās dalībvalstu līmenī pieņemtā izvēle. Šis princips ir nostiprināts Līgumu prasībā par politikas saskaņotību attīstībai, taču tas izriet arī no ES parakstītajiem starptautiskajiem nolīgumiem cilvēktiesību, vides un klimata jomā.

5.2. Kosmopolītiski taisnīgas pārkārtošanās pamatā ir nepieciešamība no jauna izvērtēt tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumus un nodrošināt, ka ES palīdz sekmīgi veidot taisnīgas, vienlīdzīgas un ilgtspējīgas pārtikas sistēmas visā pasaulē, it īpaši globālajos dienvidos. Saskaņotu centienu īstenošanā būtu jāatzīst augstie ražošanas standarti un ar tiem saistītās izmaksas, ko sedz ES lauksaimnieki un kas sekmē ES produkcijas konkurētspēju vienotajā tirgū. Vienlaikus tajā būtu jāpievēršas arī KLP lomai ES lauksaimnieku atbalstīšanā un dažu ES produktu konkurētspējai trešās valstīs ([38]). Ir rūpīgi jāpiemēro NTP direktīva attiecībā uz negodīgu praksi, no kuras cieš pārtikas nozares dalībnieki ārpus ES, kā arī jāveic visaptveroša KLP pārskatīšana, kurā ņemtas vērā globālās perspektīvas.

5.3. EESK uzskata, ka ar Eiropas tirdzniecības politiku būtu aktīvi jāīsteno un jāveicina Eiropas Savienības Pamattiesību hartā noteiktās vērtības, tās saistības cilvēktiesību jomā un starptautiskās saistības, ko dalībvalstis uzņēmušās vides, klimata un biodaudzveidības jomā. Tas nozīmē, ka ES tirdzniecības politikai būtu jāveicina tādu pārtikas sistēmu izveide, kuras ir taisnīgas, ētiskas un demokrātiskas un kuras atšķiras no valdošās brīvās tirdzniecības ideoloģijas, proti, zemām cenām un augsti konkurētspējīgiem preču tirgiem, kuru apstrīd ražotāji gan Eiropas Savienībā, gan ārpus tās.

5.4. EESK atzīst, ka ES īsteno "atvērtas stratēģiskās autonomijas" politiku, kas izmanto tās unikālo pozīciju, lai noteiktu globālus standartus. Nosakot augstus pārtikas kvalitātes, nekaitīguma un ilgtspējas kritērijus, ES noteikti var stiprināt savu vienoto tirgu, kā arī veicināt vidiskās un cilvēktiesību vērtības tā piegādes ķēdēs. Tomēr EESK norāda, ka visos tirdzniecības un klimata diplomātijas lēmumos vienlīdz būtu jāņem vērā taisnīguma principi.

([36]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES taisnīgas pārkārtošanās politikas satvara pilnveide: kādi pasākumi ir vajadzīgi?" (OV C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj).

([37]) Lauku novērotava.

([38]) https://gret.org/publication/pac-quelle-coherence-avec-le-developpement-des-agricultures-paysannes-du-sud/.

5.5. EESK aicina Eiropas Komisiju nodrošināt, ka tirdzniecības pasākumu pieņemšana vienmēr tiek atbalstīta ar analīzi par to sociālekonomisko ietekmi uz iedzīvotājiem un trešo valstu reģioniem un ka, pieņemot standartus, robežu nodokļus vai citus vienpusējus tirdzniecības pasākumus, tiek garantēta pietiekama vietējo viedokļu uzklausīšana un reģionu un perspektīvu iekļaušana.

5.6. EESK arī uzsver, ka taisnīgas pārkārtošanās labad būtu nepieciešams, lai ES atzītu savu vēsturisko atbildību veicināt trešo valstu integrāciju globālajās pārtikas ķēdēs, izmantojot ekonomisko partnerattiecību nolīgumus, brīvās tirdzniecības nolīgumus, divpusējos ieguldījumu līgumus un daudzpusējā līmenī pieņemtās nostājas. Eiropas Savienībai vajadzētu būt atbildīgai arī par atbilstošas attīstības un sadarbības politikas pieņemšanu, kas var novērst vienpusēju pasākumu negatīvo ietekmi, vienlaikus veicinot reģionālu, taisnīgu un ilgtspējīgu pārtikas sistēmu konsolidāciju visā pasaulē.

5.7. EESK atzinīgi vērtē to, ka ES agropārtikas sistēmu taisnīgā pārkārtošanā tiek iekļauta stratēģiski integrēta un globāla perspektīva, kas vietējo, reģionālo, starptautisko un globālo pārvaldības iesaisti saskaņo ar cilvēktiesību, vidiskajiem un klimatiskajiem mērķiem, kā arī taisnīguma un ilgtspējas principiem globālajās pārtikas sistēmās. Tā pamatā var būt centieni

— atbalstīt uztursuverenitāti un reģionālās pārtikas sistēmas, nodrošinot, ka ES rīcībpolitikas nerada negatīvu ietekmi;

— veicināt ANO Deklarācijas par zemnieku un citu lauku apvidos strādājošo personu tiesībām ratifikāciju un īstenošanu;

— veicināt *FAO* Brīvprātīgo pamatnostādņu par zemes īpašumtiesībām ratifikāciju un īstenošanu.

6. **Ieguldījumi taisnīgās pārkārtošanās atbalstam**

6.1. Ņemot vērā asimetrisko slogu, taisnīga pārkārtošanās ir jāskata kā investīciju politika un kā tāda pārkārtošanās, kas atbalsta zaļās investīcijas un kam nepieciešama saskaņotība starp dažādiem finansējuma avotiem, tostarp KLP un ESF. KLP budžeta iespējas vienam pašam atbalstīt vērienīgos mērķrādītājus, kas noteikti klimata mērķu sasniegšanai, ir ierobežotas. Tāpēc, lai nodrošinātu ilgtspējīgu agropārtikas ražošanu, ir svarīgi pievērsties ne tikai KLP fondiem.

6.2. EESK ierosina izveidot Taisnīgas pārkārtošanās fondu agropārtikas jomā, kas būtu vērsts uz maza mēroga dalībniekiem agropārtikas sistēmā, publiskā un privātā sektora partnerībām, kompetencēm un darba apstākļiem, atbilstības kritēriju centrā izvirzot jauniešus, sievietes, cilvēktiesības un ilgtspējīgu praksi, kā arī izmantot pieeju, kas ietver finansējumu visai ķēdei, nevis tikai daļai no ķēdes. Jābūt pieejamiem arī līdzekļiem, ar ko veicināt MVU konsolidāciju un izplatīšanu visā pārtikas sistēmā nolūkā sekmēt taisnīgas, pieejamas, īsas un ilgtspējīgas pārtikas piegādes ķēdes.

6.3. Līdztekus fonda izveidei būtu jāievieš arī tādi fiskālie stimuli kā samazināts PVN, lai atbalstītu maza mēroga un ilgtspējīgus agropārtikas produktus, kā arī citi publiskā atbalsta veidi veselīgām un ilgtspējīgām ražotāju-patērētāju shēmām, piemēram, *Sécurité Sociale de l'Alimentation* kolektīvs. EESK uzsver, ka ir svarīgi, lai turpmākā KLP būtu taisnīgas pārkārtošanās sākumpunkts.

Briselē, 2024. gada 19. septembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE